

UDC 930.85 (4—12)

YU ISSN 0350—7653

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS

INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

BALCANICA XXV-1

Александар Фотић

Хуцети митрополита Андрије

BELGRADE

1994

Александар ФОТИЋ
Балканолошки институт САНУ
Београд

ХУЦЕТИ МИТРОПОЛИТА АНДРИЈЕ

Анотација: Први пут се објављују документи турских званичних власти, који су служили као потврде о признавању међусобних обавеза неких српских архиепископа. Они представљају једо јачине остављених прво кратовског, па потом најпачачког митрополита Андрије. Нови подаци уносе исправке у досадашња сазнања о релацијама и сменавању српских патријарха Герасима и Саватија на престола Цркве патријаршије од 1575. до 1586. године. Такође, на примерима овде поминутих и англицизираних митрополија: Кратовске и Ципривачке, показује се колико површно познатејено проблем оспивања, неправда, сажимања, придржања и папска епархија објавишце Пејке патријаршије.

Митрополита Андрију је историјска тама дуго скривала, све до пре неколико година, када је објављен његов брата, издат 3. априла 1582. године. Тада је он био постављен за "митрополита кападокија Панчево". Како је Душанка Бојанић показала, та исправка је од изузетног значаја из неколико разлога. Прво, то је до сада једини сачувани митрополитски брата из XVI века (узимајући у обзир и Цариградску патријаршију). Друго, он показује да је у то време постојала Панчевачка епархија, потом, да је на престола Српске православне цркве у то доба седео патријарх Саватије, а не Герасим, и на крају, то је патријарши брата у коме постоји одредаба да се "неверници не хватају и да се силом не чине муслиманства"¹.

Предледајући турске списе сачуване у Архиви мапастира Хиџандара, пронашао сам још три документа који се односе на

1

Ванчо Бошковић - Душанка Бојанић, *Српске новине из манастира Хиџандара, Ресени и каменари за период 1512-1601*, Хиџандарски зборник, 8 (1991) 170-175, 205-208.

поменутог митрополита Андрију,² Сва три су хулити, потврде издате на шеријатским судонима у Салокову, Скадру и Приштици (?). У првом хулису, издатом 22. фебруара 1579, патријарх Герасим потврђује да је од Кратовског митрополита Андрије примио 60 златника на име списковског прихода. Други хулис говори како је патријарх Салатрије августа 1580. наименовао митрополита Андрију за вџија (васлушника) при скупању дажбина у Панчевачкој митрополици. Последњи документ, слично првом, такође представља потврду о предаји списковских прихода из Кратовске митрополије (оног пута 70 златника) опуномоћенику патријарха Герасима током августа 1581. године.

Наведени документи представљају неузешто ретку врсту документа и самим тим већом су драгоцени за расветљавање начина на који је функционисао Списак православаца црква у Османском царству. Изузет јешто,³ до сада нису били објављивани документи турских званичних власти, који су служили као потврде о извршавању међусобних обавеза високих српских архиепископа. Поред тога, подаци које они доносе уносе важне исправке у досадашња знања и покрећу многа питања мање важна питања на која се, услед нејасноћа отпокривује грабе, за сада још не може поуздано одговорити.

Документ 1

ІАМХ, Турста, 1/671

Оп!

Јоувар! Оно што је овде, протекло је код мене. Убоги Мехмед, син Мустафе, кадија у Салокову.
ІМ.П.І

Узорак писану вџане и веродостојне књиге је следећи: Монах Герасим, садашњи патријарх Баура у области Пеш, Скопље, Турске тџиди, Калкалџисен Тетовој и њима припадајућим местима, у присуству носила ове књиге, монаха Андрије, митрополита Баура у Кратовском кадијаку, на јасном шеријатском суду својенолно и без притиска изјавио је и потврдио следеће: "Из руку поменутог Андрије узео сам, прихватају и примио пешевски златника на име списковског прихода од Баура из наведеног кадијака." Када је дао шеријатски исправну изјаву и пуномоћно јасно пријавио, помениути Андрија је лично потврдио на наведеном начин

² Архив манастира Хиландара, Титова, кутуна I, бр. 67, 71 и 72.

³ Реч је о хулису који патријарх Герасим, највероватније фебруара 1578, потврђује да је од Јосифа, митрополита Савокана, Димитије и Радомира, на име митрополитског дашка примио 85 златника. Документ је дат без факсимила у неправилном, слободном издању на бугарском језику (Д. Ивичева, *Турске документе на Ристево манастиру*, Софија 1910, 324-325).

дату изјаву реченог изјавионца Герасима. Када је [Андрија] од шеријата затражио темесуџ [потрпљу], овај документ је према чињеничном стању сročен и написан, па предат у његове руке тако да у случају потребе подесћа на оно што се догодило. Написано 25. [дана] часног месеца зилхиде, године 986 [22. II 1579].

Сведоци чина:

Главни међу једнакима Али-бег, цабија Кенан-бег, Чавдар Меми, Дуџри син Ибрахима. Косе Меми син Ибрахима и остали.

Транскрипција:

Hüvel

/Оверс:/

Ma İthi sevā 'indī. El-fakr // Mehmed bin Mustafa el-kāfī // ve-

Šamkov.

/M.II./

[1] *Sevch-i talit-i kīāb sīhat-i nīvā budur ki [2] hālā vīlayet-i İpek ve Üsküb ve Köstendī ve Kakkamdelem ve anlara tābi^o olan yerler kelcesiniñ raitkī [3] olan Gevāsım nām tāhih meclis-i sev^o-i sevtede kazā-yi Kriçova kelcesiniñ müderöfati olan işbu [4] hāimī ü-kīāb Andriye nām tāhih mahzarında bi-tīlav^o ve-t-rizā^o İkrān u t'itaf^o edīb kazā-yi [5] mezbiye kelcesiniñ risakoröşğü mahsülından mezbiyr Andriye yedinden alınıs sikkē filatı alub kabūl [6] ve kabz edim devii İkrān-ı sähli-i sev^o t ve t'itaf-ı sähli-i mev^o t edülküce muktg-i mezbiyr Gevāsım üñ [7] vech-i mesrih üzere İkrām mezbiyr Andriye bi-timivāesche tasdik edüb kibet-i sev^o den temessük [8] taleb edülküce işbu vesika kemā İ-l-fakrka kelb ü talit^o olunub yedine def^o olundiki led-el-İhtiyāc [9] müzekkir mā sevā ola. Tahitpen İt 25 şehr-i Zi-l-İnce eş-sevte sene 986.*

Şihād ü-l-hal

Fāhr ü-l-akām 'Alī Bēg, Ken'ān Bēg [l-cāh], Çavdar Memi, Lūlū bin İbrāhīm, Köse Memi bin İbrāhīm ve gayt.

Документ 2

[AMX, Turčica, 1/711]

Он!

[Овсра:]

Случај је онакав какав је овде изложено. Ово написа убоги Исмаил, син Мехмеда, калија у Скадру, муфретин. Нека им је опроштено! М [Крај].

[М.П.]

Узрок писању књиге је следећи: Монах Саватије, патријарх српских ђура који припадају области Пећ, дошао је на суд и у присуству попиона ове књиге, монаха Андрије, митрополита Папчевца, изјавио и потврдио следеће: "Пошто монах, ранији митрополит ђура у Папчевачком калијку и нахијама Чакочо и Дента, није могао да пронађе јемца, па његово место сам павменскога помениутог Андрију као већидла [заступника] и калепика. Нека помениути Андрија у наведеним областима од ђура убира и прикупља таксу на венчање, таксу на пркву, поповнину и све остале таксе и дажбине [које се дају] према неверничком обреду па основу мотберата, и нека их мени доноси. Помениутог сам поставио за већидла и за обраћање калијама, за вођење и окончавање сулских спорова." Када је то изјавио, и пошто је наведено Андрија помениуто заступство такође прихватио и за деловање по том основу постао мултезим, оно што се догодило на њихов захтев је забележено па прелато и положено у руке молиона. Написано у првој децени поштованог речеба године 988 [12-21.VIII 1580].

Светлости чина:

Керим син Хамзе, Кејван Абдулах, Хасан син Хусеина, Курд син Велија и остали.

[На пољепици:] Андријин хуцет.

Транскрипција:

Нивел

[Овсра:]

[U-stir koptā zukiŋre pbi. Natākahi e-fakr // İsta'tl bin Mehmed e-kādī // be-İskenderiye e-müfettiş; // Alla' anhimā.]

[М.П.]

111 *Sebeb-i tahrîr-i kitâb budur ki vilâyet-i İpek'e tâbi keler-e-i Sırf tâifesine* [2] *batırk olan Şevâliye nâm râhib mahlî-i kazâya gelüb Paşova mideröfîdi hâmil-i hazâ-i-Kitâb* [3] *Andriye nâm râhib müvâceb-sinde/ ikrâr u i'tirâf klub kazâ-yi Paşova ve Çekova ve Denta nahiyelerinde* [4] *olan kelereniñ bundan akden mideröfîdi olan râhib keflî vörmeğe kâdir olmadığı* [5] *sebeben yerine mezkûr Andriye-yi vekil ve nâib-i menâib nâsh e'düm zikr olunan vilâyetlerde* [6] *vâkı' olan kelereniñ resm-i nkañ ve resm-i kenisa ve resm-i rârâzâm ve bi-i-cimile berâlim mücebince keler-e aymî* [7] *üzere hukûk /vel nisûmıñ mezkûr Andriye cem' ü tahsîl edüb bâña isâl eylemesine ve 'ind el-hükâm* [8] *murâfâya ve muhâsamyâ ve katr'-i nizâya mezkûr vekil nâsh e'düm dedükde mesfûr Andriye dâhî* [9] *vekatlet-i mezkûmeyi kabûl ve mücebile amele mütezim olubkdan soñra talebler ile mâ vakâ' tesvîd* [10] *olunub yed-i talbe vazı' u def' folundı. Tahriren fî evâ'il-i Receb ül-müceceb sene 988.*

Sühâd ul-hâl

Kerîm bin Hamza, Keyvân 'Abdullah, Hasan bin Hüseyin, Kurd bin Velî ve gayruhum.

İlla moferrin: / Mücebet-i Andriye

Документ 3

IAMX, Turcica, I/721

On!

[Опсера:]

Случај је онакав какав је прогласио. Ово написа убоги - који се обраћа Узвишеном - Ебубекир, син Махмуда, калиџа у Приптити [?]. Нека им је опрштено!

[M. П.]

Узрок ономе што је у документу је следећи: Монах Софроније, шеријатски заступник за доњу и зјаву монаха Герасима, патријарха ваура у областима Пел, Скопље, Туристиди и њима припадајућим местима, на шеријатском суду је, као заступник, изјавио и потврдио следеће: "На име епископског прихода од ваура Кратовског калиџука, мој пуномоћитељ, помениути Герасим, из руке властелка ове књиге, монаха Андрије, садашњег митрополита помениуте области, у пошпуности и у целости узео је и примио седамдесет

златника мирије која се потребује за ову девет стотина осамдесет девету годину [по хидри]. Код поменутог Андрије у потраживању није остала ни једна акча пети једно зрно". Када је то рекао, поменути Андрија је потврдио на наведени начин дату и изјаву реченог и зајивога заступника. Пошто је то учинио, написао је овај документ као темесулу [потврда] и предао у руке молиона, тако да у случају потребе послужи као доказ и потврда. Написано у другој декади поменутог рејсбеа године девет стотина осамдесет и девет [11-20. VIII 1581].

Сведоци чинла:

Ајас син Хусеина, Ахмед син Сулејмана, Баги син Абдулаха и остали.

[На подешини:] Крагова.

Присекрпница:

Нове!

[Оврг:]

Ел-егр кемā серā. Нимаклибу ел-џакир Нехуи та'аџа // Едџебр бин Махмуд ел-џадр бе-Ругџине [?]. // АНД "анхима.

[М.П.]

[11] Бат'ис-и ма' ф-л-весџка олдур. Ки вџауел-и љек ве љисџаб ве Костенди ве аџа таби' уелер келесиниџ баџџи [2] олан Сегасим нам гаџиб фаралдин икат-и аџт џез-џикре вект-и сер'иси олан Соџомџуе нам гаџиб [3] меџс-и сер'де би-л-векале икатр ве џакир-и меџам клуб сџидики мџвеккиџим салиф џез-џикре Сегасим Крагова каџиси келереси [4] рискобосџиџ махсџиндан хаџа вџауел-и меџбире митеролди олан ишбу саџиб џи-џаџаб Андрије [5] нам гаџиб уединден ишбу токџуз џуз сексен токџуз сенесинде џазим олан мџт уелмиџ [6] сикке флџи' би-л-ламтам ве-л-кемāџ аџуб каџз сџледи меџкир Андрије зиммеинде бир аџџе ве бир хаџбе калмади [7] дедџиџинде мџкир-и меџбур вектџиџ веџи-и меџшџуџ узере олан икатим меџкир Андрије тасџџ [8] аџдџиден соџна ишбу весџка бер сеџи-и темесџиџ келб оланџ уел-и таџџбе деџф' оланди ки лед-ел-џаџе [9] џџиџаџе ве темесџиџ еџине. Таџриџен џи' еџаџи-и Реџеџ џи-л-мџреџеџб сене џиса' ве семанџи ве џиса' ме'е.

Шџџад џи-л-џаџ

Аџас бин Љисеџи, Аџмед бин Сулеџман, Баџи бин Абдуллаџ ве гаџуџиџиџи.

[На подешини:] Крагова

الحمد لله
 الحمد لله
 الحمد لله

باشت باقی العاشق اولادنه و لایق انکه و اسکوت و کورستند و ای کاه تابع بر کورستند و ای کور
 اولاد انک اسم نام را همه طرفندان اقرار انی الی الذکر و کل شتر عربی اولاد هصغو و نه نام کورست
 مجلس شتر عربی با اولاد کور اقرار و کور بر اولاد کورستند و ای کور کور اسم طرفی و صفای کور
 بستند کور کورستند و ای کور کورستند و ای کور کورستند و ای کور کورستند و ای کور کورستند
 تا هر بیت بیرون از دست طغیان کورستند و ای کور کورستند و ای کور کورستند و ای کور کورستند
 کور کورستند و ای کور کورستند و ای کور کورستند و ای کور کورستند و ای کور کورستند
 و بیکنند معور کور کورستند و ای کور کورستند و ای کور کورستند و ای کور کورستند
 ابتدا کور کورستند و ای کور کورستند و ای کور کورستند و ای کور کورستند
 اصحا و کور کورستند و ای کور کورستند و ای کور کورستند و ای کور کورستند
 و ای کور کورستند و ای کور کورستند و ای کور کورستند و ای کور کورستند
 و ای کور کورستند و ای کور کورستند و ای کور کورستند و ای کور کورستند

*

Прво питање које намеће анализа докумената јесте питање редоследа српских патријараха на неком престолу. До сада се узимало да је патријарх Герасим стогодио од 1575. до 1586. године непрекидно. У изворима се спомињу датуми: 5. IX 1575, 1576, фебруара 1578, 24.V 1579, 30.I 1580. и 1586.⁴ О Саватију, као патријарху, пронађен је само један запис и то из 1585. године.⁵ У *Историји српског народа* наводи се 1586. година, а каже се и то да је, вероватно, исте године и умро.⁶ Како се у овдј редослед укључају званични турски документи? Патријарх Герасим се помиње 22.II 1579, потом Саватије, 12-21. VIII 1580, затим опет Герасим, 11-20. VIII 1581, па Саватије, 3. IV 1582. године.⁷ Сушећи по хурдима и берату изгледа да су патријарси Герасим и Саватије неколико пута сменили један другог на неком престолу. Први пут петле између маја и августа 1580. други пут петле између августа 1580. и августа 1581. трећи пут између августа 1581. и априла 1582. и четврти пут, вероватно, 1585. године. (Можда ни то није све?) Оштре је познато да је за свако постављање на престо Петке патријаршије, према правили, без изузетка, морао да се положи пешкеш од 100.000 акчи да би се добио берат.⁸ Први разлог је непознат, али ако је сменивање Герасима и Саватија на неком престолу зависа текло на поменути начин, српска црква је после сваке промене, могла сасвим непогрешно, остајала сиромашнија за имену суму. На крају, са поганима из нових извора, измењени редослед српских патријараха би гласио: Антоније, Герасим (1575-1580), Саватије (1580/81), Герасим (1580/81-1581/82), Саватије (1581/82-1585/6?), Герасим (1586/87), па тек онда вероватно Јеротеј (или можда неко други пре њега). За сменивања овакве врсте на неком престолу не постоје други примери до 1766. године. Ипак, то је била веома честа појава у Цариградској патријаршији у то време: нпр. Кирило је чак шест пута био патријарх у периоду од 1612. до 1638. године, Јоаникије II четири пута, Партевије IV пет пута итд.⁹

4 Ђ. Силпечевић, *Историја српске православне цркве*, I, Диселдорф 1978, 342-343; *Историја српског народа*, III-2, Београд: СКЗ 1993, 63; Ивичев, 324-325; И. Руварић, *О капиталним петкеш патријараха*, Гласник Српског ученог друштва, књ. VI, св. XXIII (1868) 246-247.

5 Силпечевић, 343.

6 *ИСН*, III-2, 63-64. Према *Обителј листу* Петке патријаршије, кои није коришћен у *ИСН*, а ни код Силпечевића (а кои, како се сада може видети из тек није замишљањ као извор), Саватије је умро 1585/86. пре 1. јануара, кои се представља 23. јуна 1587. године у Жичи (М. С. Милојевић, *Обителј листу*, Гласник Српског ученог друштва, XXXV (1872) 74).

7 Види ове приложене мушете и берат у: Вошковић - Војиновић, 208.

8 Уп. Р. Триковић, *Српска црква средњом XVII веку*, Глас САНУ, CXXIX, Одељ. историјских наука, књ. 2 (1980) 66-67.

9 Уп. А. П. Јебелев, *Историја српско-православне цркве нове епохе*, I, СПб 1896, 303.

О тигули патријарха у приложеном турским документима не може се ништа више рећи изузев то да на њу није обраћана посебна пажња када су набрајане области патријархове јурисдикције.

Питање сажимања, припајања, ширења, гашења и осипања нових епархија, највише због прилагођавања потребама турске власти, веома је замршено и карактеристично целокупну историју Пећке патријархије после обнове 1557. године.¹⁰ Ни Кратоvsка митрополија није била од тога изузета. У хуцетима се Андрија назива једноставно "*митрополит вџура Кратоvsког калдилџа*". Да ли се тиме заиста подразумевао управо оно што је написано, то јест, да митрополија обухвата цео Кратоvsки калдилџ, или је назив митрополије дат у скраћеном облику? Ово питање ће за сада остати без одговора. Из дефтера митрополија и списковица који је објавио Ја и тумачио др Радмило Тричковић, види се да је, неколико година касније, територија Кратоvsког калдилџка била подељена на две митрополије. Уписана је *митрополија вџура нахија Штин, Јакавица, Малешево, Кратово и Славиште*, са 45 дукаата пепкеца, али исто тако и *митрополија вџура нахија Драгач и Државца у калдилџу Кратово*. Ова друга митрополија је 1586/87. прво била припојена Врљаској, заједно са Старим Нагоричем (пепкецп је износио 23 дукаата), а потом, пре 1640. године, Скопској митрополији. Тада више није носила назив митрополије: уз Скопску митрополију уписана је само као *нахија Нагорич у Кратоvsком калдилџу*.¹¹ Збир пепкеца две поменуће митрополије износио је 68 дукаата што се не укључа у суме које доносе хуцети (1579: 60 златника, 1581: 70 златника). Не зна се ни због чега се разликују суме од списковских прихода у Кратоvsком калдилџу за 986. и 989. (пореклу) годину по хиџри. Не би требало изгубити из вида да је на тим просторима било и другачијих сажимања, чак три епархије, Кратоvsко-штипске, Банске и Радомирске у једну митрополију. Међутим, нема изговора који говоре да се то могло десити много пре 1640. године.¹²

Северне области Пећке патријархије такође су биле захваћене многим променама у организацији и распоростирању епархија. Главнио се зна да је у јужном Бшату постојала Вршачка митрополија. Наранији помен ове митрополије у српским извори-

¹⁰ Ул. Тричковић, 82 и даље на многим местима.

¹¹ Исто, 83-89, 93-94, 144-145, 160.

¹² Исто, 93-94; в. такође, у¹³ Стоиновић, *Ситри српски зипци и написци*, књ. I, Београд 1902, бр. 1487, 1494, 1500, 1547, 1568; књ. IV, Ср. Карлоши 1923, бр. 6880, 6882. Управо тигуле митрополита Михаила, наведене у записници, јасно показују колико је тешко радити са мало извора. Негде се потписивао као "митрополит коласениски, зовомоју Бања, родомирски, сирштински, кратовски, палански, штипски, радовиштски", на другим местима су области Радомира и Сирштинска изостављене, а негде је у тигули стајало само "митрополит кратовски", и то све у исто време, педесетих година XVII века.

Ма, после обнове патријаршије, пада у 1594. годину. Изгледа да је, нешто раније, 1591/2. године, према поменутом турском дефтеру званично називана "*митрополија Рутава са Мокавом и Вршцем*" (пенкеш од 3.000 акчи). Тада је била припојена досад пенденти-фикованој "*митрополији нахије Ђокич*", од које се ољвојила петле пре 1648. године. Маја 1654. године уписана је, са истим нешкешном као митрополија "*Ђура област Модаве и Рутае и Вршца и Панчев*".¹³ Нови момент, међутим, представљао је објављивање берата којим је монах Андрија 3. априла 1582. године постављен за "*митрополита Ђура кадиљук Панчево*" са нешкешном од 5 златника.¹⁴ Штавише, из приложеног хуцета се види да је ова митрополија постојала и пре августа 1580. године, са петто и змезивеним називом "*митрополија Ђура кадиљук Панчево и нахија Чаква и Јелит*". То су једини помени ове, досад непознате митрополије у историји Српске православне цркве. Види се да је обухватала прилично велику територију од Папчева па све до и злат Чаква. Да ли је то била посебна митрополија која је у то доба постојала употрељо са Вршачком, или је она била та која је у ствари позната под именом Вршачке митрополије, када је основана и када је укинута, те какве су се све реорганизације српских епархија дешавале на овом простору, јесу важна питања на која за сада није могуће поуздано одговорити. Према то је података, а превише претпоставки. (У више пута помињањом дефтеру митрополија из средине XVII века уписана је и "*митрополија Ђура кадиљук Панчево*", за коју је Р. Тричковић из неколико разлога сматрала да у ствари представља "*митрополију кадиљук Јакова*", с тим што је реч "Јакова" погрешно уписана као "Панчево".¹⁵ Висина пенкеша од 5 златника, као и у Андријиним берату, то питање, ипак, и даље држи отвореним.)

Други документ је посебно занимљив јер осликава сам начин функционисања Српске цркве. Да би патријарх прикуљно своју гољиниљу обажву (*асидил, мидија, хидри*) за царску благодану, морао је пажљиво да ољбира епископе и митрополије, који ће прижељно, без изузетка, обажбувати приходе из својих епархија. Овде се види да је претходни панчевачки митрополит био у обажви да нађе јелма, који би гарантовао да ће *мидија* за његову митрополију бити испљављена. Означило је патријарх са њим већ имао рђава искуства. Како ољви циље обажбу јелма, патријарх је па његово место поставља монаха Андрију као *вельи* и хмелика. Иако турски, терми *вельи* (као и терми *Мехид*) у овом смислу се користило и у савременим патријаршијским писимма па српском језику.¹⁶ Постављање

¹³ Тричковић, 128-129, 159-160.

¹⁴ Бољк ољ - Бодан, 170-175, 205-208.

¹⁵ Тричковић, 128-129, 132-133, 161.

¹⁶ Исти термини користани су се и у писимма патријарха Арсенија Подорпачина 1725. и 1726. године (Д. Вуксан, *Стара писма. Писма*

*вельи*к *напирар*аха *Зеланима*. Записи, XXII, I (1939), 43-44.

vehita, који су имали право да добијају водиче и да носе оружје, спалило је међу права патријарха и митрополита потврђена њиховим бератима.¹⁷ Из хуцета се види да је *vehit* у потпуности заменило митрополита у свим његовим правима и обавезама. Штавише, примивши засулство, он је постао *мултезил*,¹⁸ нека врста закупаца прихода из Панчевачке митрополије. Није непознато да су хришћанске цркве, патријаршије и митрополије у Османском царству, уз све посебности, биле организоване у смислу муката, закупца, што је у одређеној мери слично закупничким односима на државним добрима. Иако су се неке карактеристике заглажале и у раније доба, терминологија закупничког система у црквеним организацијама претјалагла је у документима тек у XVI-II веку.¹⁹ Непостак извора није дозволио да се ово питање дубље проучи. Употреба термина *mültezim* у приложеном хуцету потврђује да је процес укључања црквених организација у османски закупнички систем почео веома рано.

Још једно питање захтевало би одговор. Зашто су високи српски архиепископи или на епископски суд да потврде међусобна обрачунавања? Одговор се налази у самој организацији не само Српске него и других цркава у оквиру Османског царства. Дужности патријарха и епископа биле су у директној вези с државним приходима. Од испуњења годишњих обавеза према државној благајни највише је зависило њихово задржавање на постојећим положајима, а сходно томе и само функционисање Српске православне цркве као целине. Зато су тако важне примопредаје, као што је исплаћивање годишњег митрополитског данка (*miriye*), биле овераване на званичном суду. Тиме су се избегавале све могуће злоупотребе. Исто је важило и за дављењу помоћи за прикупљање црквених дарабина. Хуцет је служио као потврда турским властима, које су биле у обавези да *vehit*у пруже потребну помоћ. Све ради тога да се државни приходи без сметњи прикупе на време.

О самом митрополиту Андрији, нажалост, не може се рећи ништа више од онога што садрже наведени документи. На челу Кратовске митрополије први пут се среће 22. фебруара 1579. године, и ту је, по свему судићи, остао све до наменовања за папчевачког митрополита. 3. априла 1582. године, Немца сумње, уживно је велико поверење тадашњих српских патријарха. Не напуштајући столицу Кратовске митрополије, августа 1580, као

¹⁷ Уп. Берат вилдинског митрополита Калиника из 1733. године (И. Кабрда, *Два берата на српскојкој и вилдинској митрополит от педвата половина на ХIII в.*, Известия на Института за балтирска историја, 7 (1957), 388-389.

¹⁸ *Mültezim*, закупца неког од јавних државних прихода (од *iltizam*, узети на себе обавезу).

¹⁹ Виде о том же вид. Тричковић, 67-69.

заступник патријарха, заменио је панчевачког митрополита у прикупљању прихода од црквених дажбина у Панчевачкој митрополији. То што је у хулеу у једном моменту он назвао панчевачким митрополитом, не означава право стање ствари. Реч је о перцепцијној интерпретацији, али сасвим разумљивој, пошто је он тада као *schola de facto* вршио функцију панчевачког митрополита. То потврђује и сама садржина документа. Нема појатака о томе зашто је напустио језуу од најбогатијих епархија каква је била Краковска, и описно за панчевачког митрополита, чији је годинашњи кесил био само 5 златника, више него дукатост пута мањи. Можда се отпорно крије у томе што је обавеза према држави за ту старину била одређена према ранијем демотрафском стању. Учестали досељенике наставе у међувремену, могло је знатно увећати приходе приходе, а сва разлика између прихода и кесила остајала је пркви. Нема појатака ни о његовим посетама Светој Гори. Судићи по томе што су сви документи нађени у Архиви мапастира Хидалгера, Андрија се највероватније ту и упокојио, било приликом поклоничке посете, било зато што се у Хидалгар понукао да пред крај живота у њему паде духовни мир.

ПОСРЕТКИ ОД МИТРОПОЛИТАН АНДРИЈА

Summary

Being very rare sort of material, three judicial documents (*litaece*), probably from the private legacy of metropolitan Andrija, have served the author to point out the series of unsolved questions concerning the history of the Serbian Orthodox Church within the Ottoman Empire. The importance of these documents does not end in the fact that they reveal a 16th-century metropolitan so far unknown to us. They contribute to our knowledge about the successions of Serbian patriarchs Gersin and Savatije at the throne of the Patriarchate of Peć between 1575 and 1580. The cases of the metropolitans of Pančevo and Kratovo have showed the insufficiency of the general knowledge about foundation, abandonment, annexation and extinguishing of the eparchies belonging to the restored Patriarchat of Peć. The term *mitropolit* has served to demonstrate an early adoption of the Ottoman leasing system terminology. The existence of the documents issued by the sheriat court has been explained by the manner in which the Serbian Church was organized in the Ottoman Empire. Functions of high clergy were directly dependent on the regularity of their annual payments to the State. Such receipts were valid evidence of their duties having been fulfilled.